

FİKİRLER

Cilt : 3

15 Temmuz 1930

Sayı : 56

Tekâmülcülük hamlesi

Tabiat fikrile beraber Rousseau, nun vücuba getirdiği büyük hamlelerden biri de tekâmülcülüktür. Gendinden evel gelen terbiyeciler çocuğun terbiyesini iyileştirmek istiyorlar fakat terbiyeyi ferdiyetten, zaman ve mekândan mücerred birşey gibi düşünüyorlardı. Rönesans adamlarının kafasında çocuk hayalî vardı fakat bu hayalin tekâmül edici orijinal şeniyete mutabık olması mevzuubahis değildi. Terbiye aleminde Rousseau, nun yaptığı mühim inkılap çocuğun sui generis bir mahluk olduğunu işaret etmekten ibaret değildir, çocukla büyük adamın, mükemmel çocukla, mükemmel büyük adamın biri birine ırca edilemiyecek zıtlar olduğunu açıkca göstermesidir. Rousseau nun bütün terbiye binası yaş, çağ, devir, seviye, tahammül, iktidar, zaman. . Malzemesile

harcıla yapılmıştır. Rousseau vaktinden evel yetiştiren tufan-dalaştıran terbiye adetlerinin şittetle aleyhinde bulunmuştur. Çocuğu nevinde münferit ve orijinal bir tip olarak kabul etmek, çocuğu çocuk olarak terbiye etmek, acele etmemek, hatta tebiyeyi geciktirmek, hatta terbiye ederken vakit kaybetmek, çocuğu çocuk olarak mükemmel vücuda getirmek, asıl içtimai insanın terbiyesini tekâmülün bu ilk merhaleleri üzerine kurmak pedagoğyasının mühim kaide-leridir. Paradoksal şekillere giren bu fikirleri ruhi tekâmülün zarureti hakkındaki şiddetli kanaatinin tadili elinde olmayan zaruri ifadeleridir.

Rousseau böyle anlaşılma-za da alelade bir tekâmülcü gibi anlaşılma-za istenilirse pedagoğ-ya tarihindeki hakiki rolünü kavramak mümkün olmaz çünkü Rousseau, nun tekâmül

nazariyesi aynı Rousseau, nun tekâmül imanı ve tekâmül pedagojyası kadar kuvvetli ve kıymetli değildir: çünkü hayatın yaratıcı hamlelerini daima yenilik ve ansızlık tabiatında olan hayatın felsefesini tanımayan asrı onu zamanının ilmi mutalarla, daha doğrusu akliyecî itiyatlarla ahenkli bir tekâmül anlayışına hapsedmiştir. Bu tarz anlayışın esası tekâmülün mantıkçı ve tedricî bir hayale ircaıdır. İşte Rousseau tekâmül felsefesi yanlış olarak mantıkçı ve tedricîdir. Rousseau çocuğun tekâmülünü birbirle hemen hemen münasebeti olmayan, daha doğrusu bu münasebeti yalnız adet üzere, dönüm noktalarında kabul eden akliyecî bir nazariyenin hayalî sahasına düşmüştür.

Rousseau Emile'in hayatını katî ve kemmî devirlere ayırmış ve bu devirlerden birindeki hayatı diğerinde bulmamıştır ... Halbuki bu yanlıştır. Lamark'ın muhit, tetabuk, itiyat ve veraset prensipleriyle tekâmül nazariyesinde görülen bu anlayışın yaratıcı, bir şeniyet olan tekâmülü izah edecek bir kavrayışı yoktur. Bu itibarla gerçel Rousseau, nun tekâmül telakkisini akliyecî-

likle itham etmek müm-kündür. Ve böyle bir tekâmül pedagojyasından edilecek istifade yoktur. Fakat Rousseau'nun beşerî olan hizmeti bu tekâmülün nevine ve şekline ait olan bir keşif değil, belki doğru yanlış tekâmül fikrini, tekâmül endişesini terbiye endişesiyle birleştirip tekâmül hamlesini taşıyan bir pedagojya tesis etmek hususundaki mücahededir. Bu tedricî nazariyesi yanlış yahut şeniyete hariç olabilir. Fakat ezeli olan bir hakikatı varsa, oda terbiyenin tekâmülden ayrı düşünülmemesi fikridir. Rousseau'nun insanlara yaptığı en büyük hizmet işte budur. Bu tedricî, bu kompartıman psikolojisi üzerinde yaralanan Rousseau, fanî Rousseau, dur. Asıl yaşayan, terbiyede tekâmüle inanan ve inandıran Rousseaudur.

Rousseau da şayanı dikkat olan cihet şudur: Tekâmülün zarureti söylemiş, zaruretle tekâmül prensipini kabul eden bir pedagojya eseri vücuda getirmiş, fakat tekâmülü maddî vahdetlerin hareketi, mihanikiyeti şeklinde mütalaa etmiştir. Onun için telakkisi maddecilerin telâkkisi gibi şeniyete hariç ve yabancı kalmıştır. Fakat Rousseau, nun

asıl canlı olan hamlesi kendi zamanından itibaren tesir yapmaktan hali kalmamıştır. Bu tesir büyük Alman terbiyecisi Pestalozzi nin zuhudur. Pestalozzi kimdir?.. Oda Rousseau, gibi tekâmülcü bir feylesoftur. Onun da pedagojyası bu ana fikirden doğmuştur. Pestalozzi nin mühim eseri Rousseau gibi tekâmülcülüğü pedagojiyaya sokmak değil -çünkü Rousseau bu işi mükemmel bir surette yapmıştır.- Belki Rousseau ile pedagojiyaya giren bu unsuru hakikileştirmek, bizzat tekâmül telakkisinde bir merhale vücade getirmektir. Bu teşebbüs çocuğun bir ağaca benzetilmesile vücade geliyor. Pestalozzi'ye nazaran çocuk bir ağaç, veraseti bir tohum, mürebbi bir bahçewandır. Pestalozzinin bütün terbiye felsefesini bir hayale, yani nebatın büyümesine irca etmek kabildir. Pestalozzi deki bütün terbiye prensiplerini bu büyüme halinden, bu ağaç teşbihinden çıkarmak mümkündür. Pestalozzi terbiyenin sathı, kısmî mihanikî değil, uzvî ve tam olmasını istiyor. Çünkü çocuk

ağaç gibi bir uzviyettir. Uzviyet fikri, temamiyet fikridir. Pestalozzi terbiyenin içeriden dışarıya doğru olmasını ister, çünkü nebat da böyle büyür. Pestalozzi terbiyenin basitten mürekkebe doğru gitmesini ister, çünkü nebat da bu vettireye tabidir: evvelâ basit bir surette intaş eder. Sonra dalbudak, tohum verir. Pestalozzi müşahhasan mücerrede doğru gitmek ister, çünkü fidan evvelâ sak, sonra dalbudak sonra tomurcak çiçek ve meyva verir. Mücerret fikirler ise tahsil ağacının meyvalarıdır. Pestalozzi vaktinden evvel verilen turfanda bir terbiyenin aleyhindedir. Çünkü bu terbiye gübrede yetişen mantarlar gibidir, güneş görünce ölür. Hülâsa Pestalozzi de hiç bir fikir yoktur ki nebatın neşvünümasından alınan uzvî ve tedricî tekâmül fikrine irca edilemesin. Onun için Rousseau, nun en yakın muakibi ve müfessiri olarak anlaşılmalıdır.

Froebel, Pestalozzi den sonra Rousseau, nun en mühim varisidir. Bu büyük ter-

biyeci Rousseau ananasını büsbütün canlandırmış, ona daha beşerî bir mana vermiştir. Pestalozzi tekâmül telâkkisiyle gariptirki insanı nebata benzetiyordu. Froebel ise insanı şayanı dikkattirki Allaha benzetmiştir. Ve Froebel'in anladığı Allah yaratıcılıkla muttasıf olan Allahtır. Şu halde Froebel tekâmül fikrine bir mistik lisanıyla insanın en ayırıcı vasfı olan bir kabiliyeti, yaratıcılığı, iradeyi koyuyor. İnsanın parçaparça ve katkat ve sıra ile değil, kendini yarata yarata tekâmül edebileceğini söylüyor, ve Pestalozzi'nin sadece bir mümarese olarak anladığı oyunu kendisine bir metot olarak kabul ediyor. Onun için Froebel insanları oyunla ve oyuncaklarla terbiye etmiye çalışıyor. Bu itibarla bir cihetten Pestalozzi'den çok ziyade Rousseau ananasına tabi oluyor. Froebel çocuğa sarahaten fidan, mürebbisine bahçıvan ve mektebe bahçe diyor, ve bu bahçeden hakiki bahçeyi değil, insan fidanının büyümesi için müsait olan şartları anlıyor. Bununla

beraber tekâmülü temin için kullandığı vasıtalar umumiyetle maddî vasitalardan ibaret kalıyor. İnsanı iradi bir mevcut gibi anlayan bu feylesof bu iradeyi maddî hibe-lerle terbiye etmek sevdasından geçemiyor!..

Froebel den sonra tekâmül-cülüğün en ince mümessili Madam Montessori, olmuştur. Madam Montessori, gendisine mahsus olan kutuları, aletleri, vasıtalarıyla Froebel'in maddeci ve akliyecî kalan terbiye vasıtalarını zenginleştirmiştir. Fakat Montessori'nin asıl hizmeti orijinal bir terbiye telâkkisi vücade getirmesindedir. Bu telâkkisi; madıyatçı olan Rousseau, ya ve telâkkisi uzviyatçı olan Pestalozzi, ve telâkkisi ruhiyatçı olan Froebelle karşı telâkkisi ictimaiyatçı bir terbiyecî gibi ortaya çıkmış, Rousseau'nun devir, Pestalozzi'nin nûma Froebel'in ferdi icat fikirlerini ictimai muhit fikrile vazıhlaştırmıştır. Madam Montessori'nin icadı « Case del Banbinin » dir. İlk defadurki Rousseau, daki fizik muhitten Pestalozzi,

dekl uzvî muhite ve buradan Froebel,deki şahsî muhite geçen terbiye fikri Montessori,deki çocuk evi fikrine geçiyor. Rousseau da terbiye felsefesi fizikî, Pestalozzi, de uzvî, Froebel, de ruhî Montessori de içtimaidir. Rousseau terbiyenin Newton, n, Pestalozzi Lamar-kı, Froebel Vrie, yi Montessori ise Bergson, udur. Hiç bir terbiye nazariyesi Montessori, nin izahlarında görüldüğü kadar yaratıcı bir felsefe ile meşbu değildir. Rousseau da sezilen tekâmülcülüğün en yeni ve yeni ilimlerin mütalalarla ahenkli olan telâkkisi budur. Montessori, yi yalnız tekâmül telâkkisiyle Rousseau, ya bağliyorum; prosedeleri, vasıtaları itibarile değil; Bu büyük kadının insaniyete hiz-

meti budur. Çocuk da kerten-kele ve kuş gibi bir hayvandır. Kertenkele ve kuş nasıl muhite muhtaç ise çocuk da öyle bir muhite muhtaçtır. Bu muhit nedir?.. Rousseau, da olduğu gibi kör ve şuursuz bir tabiat mı? Pestalozzi de olduğu gibi bir bahçe, Froebel de olduğu gibi bir oyun sahası mı?.. Hayır, belki bizzat çocuklara teşkil ettiği içtimai bir muhit, bir Case dir... Bu terbiyenin vetiresine gelince Montessori de mühim olan şudur. Çocuk terbiye edilmez, belki kendi kendini terbiye eder. O halde mürebbinin vazifesi « etme » değil, çocuğun « olmasına » çalışmaktır. Bu fikir tamame Rousseau mezhebinin anahtarıdır.

İsmail Hakkı

Profesör Bovet'nin İzmir konferansları: 5

Mektep Cumhuriyeti

Hanımlar, Beyler;

Mektep Cumhuriyeti de-
yince anladığımız şey, medenî
terbiyedir.

Vatandaşların yetiştirilmesi
işinde mektebin rolu, pek
mühim bir mesele olup buna
her memlekette gittikçe daha
ziyade ehemmiyet verilmek-
tedir.

Bazı memleketlerde, meselâ
İsviçrede mektebin idare tarzı
ile - ki mutlakî ve istipdadî
idaredir-, Devletin demokrasisi
arasındaki zıddiyet göze çarp-
maktadır. Şimdiye kadar mek-
tebin çocuğa verdiği faziletler
ve itiyatlar, Demokrasinin
pekde muhtaç olduğu şeyler
değildir. Şimdi mektebin ço-
cuktan yegâne istediği şey
(itaat)dır. Mektepte (uslu çocuk)
deye en az teşebbüs kabiliyeti
gösteren çocuğa deyoruz. Hal-
bu ki hayat, mesuliyet yükle-
nebilecek ve çok müteşebbis
insanlar istiyor.

Dünya mektep sistemine

göre, meselâ bir ihtiyaç baş
gösterince, ona dair mektepte
malûmat vermek suretiyle bu
ihtiyacın tatmin edilmiş ola-
cağı zannediliyordu. Bu sebeple
dirki Garp Demokresilerinde,
meselâ 1870 den sonra Fran-
sada, medenî malûmat dersleri
konuldu. Bu derste çocuklara
memleketde ne gibi hükû-
met müesseseleri olduğu ve
muhtelif memurların vazifeleri
öğretiliyordu.

İçinde yaşadığı cemiyetin
ne gibi müesseseleri olduğunu
bilmesi, filhakika, çocuk için
büşbütün faydasız değildir.
Fakat yalnız bu kadarcığı,
kâfi de değildir. Niçin kâfi gel-
mediğini şimdi daha vazih
görüyoruz: Çün ki çocuğa bir
verilecek malûmat var; birde
çocukta uyandırılacak faaliyet
var. (Medenî faaliyet) işte bu
uyandırılacak faaliyetlerden
biridir.

Bu böyle olduğu halde
otuz sene evveline gelinceye

kadar mektebin bu bapta bir
şey yapamayacağı zannedili-
yordu. Hatta Kompayra, «Fran-
sada terbiye doktrinleri tarihi»
kitabında muhtelif terbiyeciler-
den bahseden sonra, daimi
sulh hakkında da bir projesi
olan rahip Sen. Piyer in «ter-
biyeyi tekâmül ettirmek için
bir proje» sinden bahsederken
şöyle dir:

«Sen. Piyer diyor ki kolej-
lerde talebeye lâtince gramere
dair pek fazla mümarese yap-
tırılıp itiyatlar verildiği halde
pek az ahlâkî itiyatlar veri-
liyo. Halbuki adalet ve iyilik
hakkında itiyatlar edinmek,
doğru cümleler yapabilmekten
çok daha mühimdir. Rahip
Sen. Piyer, çocuklar için
(hal ve hareket) derecelerine
göre bir derece tertip edil-
mesini ve buna lâtince mü-
mareselerinden daha ziyade
ehemmiyet verilmesini teklif
ediyor.

Kompayra, bu fikri, iyi
ama kabili tatbik değil deyor
ve hatta biraz alay ediyor:
«Bir çocuğu derse kaldırıp
şu faili mechul yap, şu ismi
cem yap!» deyebiliriz. Fakat
sınıfta derse kaldırarak çocuğa
«haydi bakalım adilâne veya
iyi bir iş yap!» diyemeyiz.

Komayra busözü söyleyli
ancak otuz sene oldu. Demek ki

daha otuz sene evvel, mektebin
ahlâkî ve medenî terbiye hak-
kında bir şey yapamayacağı
zannediliyordu. Fakat şimdi
her şey kökten değişmiştir:
bugün, eğer isterse, her mek-
tep, Rahip Sen - Piyer in
özlediği medenî terbiyeyi temin
edebilir. Bu, Pedagojinin son
icatlarından biri olan Seif-gu-
verment usulü sayesinde müm-
kün olmuştur. Buna (mektep-
liler istiklâli) dahi deniliyor.
Esasen (L'autonomi des Eco-
liers) adile profesör Ferriyer
mükemmel bir kitap yazmış-
tırki hepinize tavsiye ederim.
Self-guverment usulü, yirmi
beş sene evvel, Amerikada
icat edildi: Nevyorkta bir mek-
tebin çocukları o kadar inzi-
batsız bir hale gelmişlerdi ki
baş muallim teneffüs zaman-
larında intizamı temin için
polis ve jandarma istemek
mecburiyetinde kalmıştı. Bir
Amerikalı, mektepte muallim-
ler inzibatı temin edemeyor-
larsa çocukların bunu temin
edebileceğini düşündü. Neler
caiz, neler yasak olduğuna
çocuklar karar versin ve bu
talimatnameye riayet ettirecek
mümessiller çocukların ara-
sından seçilsin denildi. Bu
tecrübe öyle mükemmel neti-
celer verdi ki az zamanda
Amerikanın her tarafında ve

bilâhare Alman Förster tarafından Avrupada çabucak yayıldı.

Çocuklarda görülen inzi-batsızlıklar üzerine başka yerlerde böyle tedbirler alındı. Bunlardan meselâ (Vilyam jorc) in Newyorkta aşağı tabaka hatta mahkûm çocuklar ile yaptığı (Frivil) teşkilâtını zikredebiliriz. Yaramaz ve fena çocuklardan (gençler cümhuriyeti) adında bir teşkilât yaptı ve bu çocukları pek iyi vatan-daşlar haline getirdi. Sif- gu-verment usulünün ilk vazifesi çocuklara kanunun hakiki manasını anlatmaktır. Çünkü çocuklar nazarında kanun , muallimin, keyfi arzusunun başka bir şey değildir. Bu halde eğer çocuk, kanununun tanzimine kendi yardım ettiyse o vakit anlarki kanun, zaruri ve makul bir şeydir. Kanuna riayet edilmesini ilk istiyen de o olur . Yaramaz çocukları ıslâh hususunda (mektepe cümhuriyeti sistemi), her yerde, harikülâde neticeler verdi.

Bunu, müstesna bir hal sanmayınız bu keşfin tarihine devam edelim:

Amerikada en müthiş meselelerden biri, Amerikaya gelen yüz binlerce muhacirin Amerikalılaştırılması işidir . Bunlar hemen hemen kanun

haricidirler: kendi memleketlerinde alıştıkları kanun ile Amerika kanunları birbirinden pek başka olmakla Amerika kanunları bunlara gayri adilâne görünüyor. (Mak jil) tecrübeleriyle anladı ki bu muhacirlere kanunun manasını iyice anlatmak ve bunları Amerikalılaştırmak için en iyi vasıta (mektepe cümhuriyeti) usulüdür. Bu usulün ilk tatbiki sıralarında çocuklardan yalnız adliye ve polis komiteleri seçilmişti. Bilâhare teşri kuvveti de çocuklardan seçildi. Yani kanunu da çocuklar yaptı. Buna (Lecol-cité) şekli denildi. Bunda bilhassa bazı icra kuvvetini haiz mümessiller intihabına yer verildi. Bu intihaplar mektepliler istiklâl usulüne üçüncü bir iş daha yaptırmış oldu ki bu hakikaten ahlâkidir . Çocuklar [yalnız kaide vazetmekle kalmıyorlar; arkadaşlarındaki liyakatı ve bir mümessile, reise lâzım evsafı takdir etmeği de öğreniyorlar. Bu pek faydalı oldu.

Bu bapta muhtelif memleketlerde, çocukların ahlâki ve Pedagojinin inceliklerini gösteren hadiseler vukua geldi. Reisliklere öyle çocuk seçtiler ki bu, o işi haddizatında yapama-

yacak; fakat öyle bir mesuliyet alınca bu sayede kendinde noksan olan filân haslet ve itiyadı elde edecek. Meselâ bir gün sınıfta temizlik emini seçilecekti . Bunun vazifesi dersehanenin ve çocukların temizlik yoklamasını yapmak. Sınıftaki çocuklar, sınıfın en pis çocuğunu temizlik emini seçti. Ve bu, bir lâife olsun diye yapılmadı . O günden itibaren bu çocuk, sınıfın en temiz çocuğu oldu.

Terbiye dahileri, bu hakikata evvelceden de vakıf idiler. (Arnolt de Rugby) fena bir çocuk karşısında kalınca şöyle dirdi: Yapılacak tek bir şey kalmıştır; bunu, kendinden daha küçük bir çocuğun idaresine tevdi etmek..

(Kolorado)da çocuk mahkemesi hakimi Lindsey bir çok fena şeyler yapan haydut çocukların ele başını, huzuruna getirterek şöyle dedi: Filân mahallenin asayişini teminde çok güçlük çekiyorum. Senin nüfuzun var ve bana yardım edebilirsin. Göreyim seni...

Ondan sonra bu mahallede polis, vazifesini kolayca görebilmeğe başladı. Alman Pedagoği Förster, Amerikada bir zenci mahallesinde dolaşırken hoşuna giden bir yerin fotoğ-

rafını almak istedi. Fakat etraftan zenciler buna tecavüze hazırlanıyorlardı. Başına siyah örtüyü alup fotoğraf çekmeğe başlasa daha fena olacak, belki taş tutacaklar. O zaman Förster , zencilerin en fenasına benzeyen adama dedi ki: afe-dersiniz efendim, öyle sanıyorum ki bunların bazıları bana fotoğraf aldırmayacak. Lütfen bana yardım edermisiniz?»

Mesuliyet deruhte edecek ve şef olacak insanların terbiyesinde bu istiklâl usulü çok büyük hizmetler etmektedir.

* * *

Son on sene içinde, bu hareketten bambaşka vâdide, çocukların mektep idaresine başkaça iştirakleri usulü de tatbik edilmeğe başlandı: Mesai programı ve projeler çocuklar tarafından tanzim edilmek . Çocuklara bu kadar vasi hürriyet ve salahiyet verilen yer filhakika daha nadirdir. Çünkü henüz mektebin en yüce gâyesinin (malûmat iktisabı) olduğu zannediliyor. Çocuğun hür faaliyetleri yani ne isteyorsa onu yapması hususi menediliyor. Bazı yerlerde (malûmat iktisabı) ile (hür faaliyet) e müsavi ehemmiyet veriliyor. Ve zamanın yarısı malûmat iktisa-

bına ve diğer yarısı hür faaliyete hasrediliyor. (Vinetka) sistemi böyledir.

Üçüncü bir şekil de var ki esas, hür faaliyettir. Bunda malûmata, projeleri tahakkuk ettirecek vasıta nazarile bakılıyor.

Bu cessus ve inkilâpçı mekteplerin arasında biri vardır ki metotlarını ve vardığı neticeleri kaydetmesi itibarile pek dikkata şayandır. Bu Amerikada üç sınıflı bir köy mektebi olup adı (Kollings) mektebidir.

Bu zat, bu tecrübe mektebini; kontrol mektebi denilen diğer mekteplerinde bulunduğu muhitte açtı. Bu mekteplerde en yüce gaye: Malûmat iktisabıdır. Tecrübe mektebi ise (hür faaliyet) esasile çalışıyor. Dört sene sonunda tecrübe mektebile diğer mektepler arasındaki fark anlaşılmak üzere kıraat, yazı, hesap, tarih ve saireden, test usuliyle, yoklamalar yapıldı. Malûmat iktisabını bir vasıta olmak üzere kabul ederek çalışmış olan tecrübe mektebinin çocukları malûmatı daha yüksek. Bunu ben pek güzel buluyorm. Hür faaliyet diğer sahalarda da böyle yüksek netice verdi. Fakat ben (Kollings)i zikrile

iktifa ediyorum. Çünkü rakamlar var.

Bu Tecrübe mektebinin daha mühim bir neticesi daha var: Muhitteki halk üzerine tesiri meselesi.

Bu mektepte diğer mekteplere nispetle hem inzibat eyi hem geç gelmeler az, hem vazifeler daha itinalı yapılmıştır. bunlarla beraber ebeveynlerde bu mektebe gönülden bağlı. Yalnız çocukların değil, ebevenlerin ve bütün halkın sıhhatıda, o mektebin civarında, iyileşti.

Çocuklar yalnız kendileri güzel oyunlar oyuamakla ve çok kitaplar okumakla kalmadılar. Evlerinede hoş vakit geçirecek oyunlar bihassa musiki soktular ki o havali köylülerinin ev hayatını değiştirdiler. Kollings in istatistik rakamları bütün bunları ap aşikâr gösteriyor. bu bapta daha fazla söylemeyeceğim; çünkü mekteplerinizi ziyaretten idindiğim intiba şuki burada sizlerde o zihniyetle çalışmaktasınız.

Nelerle alâkadar oldukları çocuklara sorulup alınan cevapları tetkik edersek görürüz ki bunlar hem kendi hayatları için, hem ebevenlerinin hayatları için faydalı şeylerdir.

(Kollings)in mektebinde iki çocuk, Tifoya tutulmuştu. Diğer çocuklar, bundan çok müteessir oldular. ve civarda sari hastalıkların menbalarını arayıp bularak buna dair hükûmete bir rapor vermeği düşündüler. ve yaptılar. Hükûmet de bu rapordan istifade ile sari hastalıklardan vikaye ettirecek tedbirler aldı Buna mümasil vak'alar Hindistandan İsveçreden Avusturyadanda zikredilebilir. Bu mevzua dair başka memleketlerde söz söylerken Türkiyeyi de misal verebileceğim.

Bundan şunu hatırimızda tutalım: Eğer muallim, sınıftaki çocukların entrelerini keşfetmeği bilirse, aynı zamanda ebeveynlerin kalplerinide kazanmış demektir. Artık mektebin içinde iken bile, halk üzerine pek mühim tesir icra edebilir.

Muallimlere pek çok işler yükledildiğini biliyorum Sizde de ziraat kooperatifleri kâtipliğinin, bazı yerlerde, muallime verildiğini öğrendim. Millete hizmet için muallimin türlü türlü fırsatları var. Bu çok eyi bir şey. Bazı mem-

leketlerde, muallimin hariçte başka içtimaî vazifeler almasının, sınıftaki işlerine tesir edeceğinden korkuluyor. İsveçrede siyasi roldan meniçin muallimlere karşı sizi hayrete düşürecek, tedbirler alındı.

Ben bu münasebetle muallimin vazifesi üzerinde durmak isteyorum. Muallim, mektebinde hayatın her safhasını bulabilir. Muallim, mektebi çocukları (hayata hazırlayan) bir yer gibi değil, çocuk hayatının bir parçası gibi nazarı itibare almalıdır. Hayatın bir parçası olmak itibariyledir ki cemiyetin hayatında mektebin ehemmiyeti büyüktür.

Bu fikirlerin derinliğine ve hakikatına inanmanızı, ve bunları hakikat sahasına isale nasıl ciddi çalıştığınızı, aranızda bulunduğum beş gündür, gördüm.

Türkiyeden: Muallim, neler yapabilir? mektep te feyîli ne mühim şeyler yapılabilir, ve terbiye işinin güzelliği hakkındaki görüşlerim pek genişlemiş olarak ayrılıyorum; hoşca kalınız... Allaha ısmarladık...

M. Rahmi

ilk tetrisat müfettişleri kongresi

İzmir Maarif Eminliği İ. T. Müfettişleri 1929-1930 ders senesi kongresi Haziran'ın 25 inci günü Maarif Emni Fuat BF.nin riyasetinde açılmış ve 9 gün devam ettikten sonra Temmuz'un 4 üncü Cuma günü mesaisi nihayet bulmuştur.

Kongrada mıntaka MF. Müdürleriyle İzmir K. Muallim mektebi müdürü Haydar, Usul hocası M. Rahmi, Balıkesir Kız orta mektep müdürü Münür Hayri, İzmir E. Muallim mektebi Usul hocası Reşit, Denizli köy muallim mektebi müdürü Tevfik, usul hocası Nahit beyler de bulunmuş ve muhtelif encümenlerin mesailerine iştirak etmişlerdir.

Ruznameye göre tefrik edilen encümenlerin muhtelif maddeler üzerinde heyeti umumiyyeye arz ettikleri raporlar munakaşalardan sonra kabul edilmiştir.

Verilen kararların en mühimleri atideki veçhile hülâsa edilebilir:

1 — Ünite plânları:

Kuvvetli muallimlerin teksif edilecekleri bazı mekteplerde bu sene için recrûbe mahiyetinde olmak üzere ünite plânlarıyla mesaiye baş-

lanacak ve bu tarzın teşmili alınacak neticelere göre ancak gelecek sene kongrasında kararlaştırılacaktır. Diğer mektepler mutad plânlarla mesailerine devam edeceklerdir.

2 İkinci devrelerde umumiyyetle yevmi plânlar tatbik edilecektir. Yalnız bu plânlarda her ders için yapılacak tecrübeler, müşahedeler, ve rabıtaı temin için müracaat edilecek yollar o derse ait, mektepteki ve evdeki faaliyetler de tasrih edilecek, aynı zamanda senelik plânlarda muhtelif devreler için ana fikirler kabul edilecek ve yevmi plânlar da imkân nispetinde bu fikirler etrafında toplanacaktır. Bu devrede dersler imkânın azamî müsaadesi nispetinde tabiat ve yurtbilgisi dersleri etrafında toplulaştırılacaktır.

3 — Kongre muallimleri okutma çareleri üzerinde de ciddi kararlar almış ve bunun için her muallimin, deruhte ettiği sınıftaki ünite veya mevzu adedince zarflar hazırlıyarak bu zarflar içinde her üniteye veya mevzua ait gazete ve kitap maktuaları, resim ve nûmuneler, o mevzua ait tetkik ve tetebbu

edilmiş kitaplardan alınmış notlar toplaması ve her zarf içinde bulunacak fişe o ünite veya mevzua dair muhtelif mehazlardan okunan mevzuların sayfalarıyla hülâsalarının kısaca kaydı kararlaştırılmıştır. Ancak bu tetebbu zarfları ünite plânlarıyla çalışan mekteplerde mecburi tutulmuş diğer mekteplerdeki muallimler için ihtiyara bırakılmıştır.

Muallimlerimizin gerek mesleki malûmat itibarile yükselebilmeleri gerekse deruhte ettikleri sınıflarda her mevzua dair mehazlar bularak umumî malûmatlarını da artırabilmeleri için kazalarda birer ve vilâyet mekteplerinde her beş mekte için birer kütüphane tesisi esas itibarile kabul edilmiş ancak bunun birden temini bir bütçe meselesi olmasına binaen alınacak eserlerin muhtelif senelere taksim etmek suretile temini kararlaştırılmıştır.

4 — Senelik plânlarda da şekil ve mahiyet itibarile bazı tadilat ve ilâveler yapılmıştır. Fimabait senelik plânlara A-ünite numaraları B-ünitenin mevzu ve alâka merkezi C - Üniteye gidebilecek müfredat programındaki sıranın icap ettirdiği teknik malumat Ç - o ünite için harıçten tedarik edilecek ders vasıtaları D- o ünitenin devamı müddetince müşahedeye

alınacak bellibaşlı maddeler ve yapılacak ziyaretler kaydedilecektir.

Kongre senelik plânlar yapılırken imkân olan merkezlerde alâkadar sınıf muallimlerinin aralarında içtimalar yaparak senelik plân üzerinde müdavelei efkâr etmelerini de senelik plânın tanziminde mektebin bulunduğu mahallin mühim tesirleri olabileceğini nazarı dikkatten uzak bulundurmamak şartile çok faydalı bulmuştur.

5 — Kongrenin en mühim mesai ve kararlarından birini de köy mekteplerinde müfredatın ikmali ve mümkün olabildiği kadar azamî «rendement» elde edilebilmesi için tespit ettiği tedbirlerdir. Bunun için köy mekteplerinde bizde henüz taammüm edememiş olan kollektif tetrisat sisteminin taammümü temenni edilmekle beraber köy mektepleri plânlarında:

A — Mahalli ve muhiti irtibatların gözden uzaklaştırılmıyarak imkân nisbetinde en esash ünitelerin ve teknik malûmatın, devamın azamî derecede keşif olduğu devirlere getirilmesi. B-Köylülerin ihtiyaç ve muhitin hususiyetlerinin icap ettirdiği ana fikirler senelik plânlarda esas tutularak muayyen devirlerde bu ana fikirleri etrafında imkân nispetinde irtibatlı yevmi plânlar yapılması C-Yevmi plânlarda;

verilecek ders ve malûmat, yapılacak tecrübe ve müşahedeler, diğer sınıfların meşgul olacakları faaliyet, çocukların mektepte ve haricte görecekleri işler, derste kullanılacak vesaitin de kaydı kararlaştırılmış ve mümkün olan mahallerde köy mektepleriyle şehirlerdeki mütekâmil mektepler arasında münasebet tesisile onların resim, koleksiyon ve divar gazetelerinden istifade edilmesini temenniye şayan görmüştür.

6 — İlk devre ile dördüncü ve beşinci sınıflarda bilhassa Hayat ve tabiat tetkiki derslerindeki müşterek mevzuların sınıfların seviyelerine göre mahiyet ve şümullerinin tespiti kongreyi esaslı şekilde meşgul etmiş ve bu hususta muallimlerimize rehberlik edebilecek formüller tespit edilmiştir.

7 — İlk devrelerde tek defter esası kabul edilerek her mevzua ait müşahade ve tetkik, imlâ, tahrir, hesap ve mümkün olan elişlerinin bu defterlere teksifi gerek mevzular üzerindeki tetkik-

lerin toplu bir halde bulundurulması, gerekse iktisadi noktai nazardan faydalı görülerek bu seneden itibaren bu tarzın tatbiki kararlaştırılmıştır.

8 — Geçen sene ruh tetkikleri hakkında verilen kararlar esas itibarile tasvip edilmekle beraber bunların daha kolay ve ameli bir tarzda yapılabilmesi için fişler üzerinde bazı tarilâta lüzum görülmüştür.

9 — Müfettişlerin bir muallim hakkında kat'î karar vermedikleri takdirde, her hangi bir ihtilâfta hakem mahiyetinde veya iki muallim yahut muhtelif usullerin verdiği neticeler arasında mukayeseler yapabilmek için «rendement» testleri tatbik etmeleri de kararlaştırılmıştır.

Bu seneki kongre kararlarının mıntaka ilk tedrisat hayatı üzerinde çok feyizli neticeler vereceği ümit edilmektedir.

Kongre karar ve zabıtlarının tabedilerek yeni ders senesi başlamadan evvel muallimlere tevzi edilebilmesi temin edilecektir.

Maarif Eminleri kongresi

Tecmumuzun 15 inde Ankara'da Maarif Eminleri ve Vekâlet müfettişlerinin iştirakile bir kongre olacaktır. Bu kongrede müzakere edilecek maddeler şunlardır:

1 — Muhtelif mıntakalarda yapılan teftişlerin neticelerinin tetkiki.

2 — Vilâyetle hususi bütçelerinin Maarife ait fasıllarının tamamı tatbikinin temini.

3 — İlk mektep muallimlerinin nakil ve tahvillerinde nazarı dikkata alınması icap eden cihetler ve bu muamelelerin selâmeti cereyanının temini.

4 — İlk tedrisat müfettişlerinin sureti intihap ve tayinleri.

5 — İlk tedrisat teftiş faaliyetlerinden azami derecede istifade temini çareleri.

6 — Mektep kütüphanelerinin sureti teşkili, talebede mutalea ve tettebbu zevkinin uyandırılması çareleri.

7 — İhtiyat muallimlikler meselesi.

8 — Mevcut bina ve ders vasıtalarından daha fazla istifade için tedbirler.

9 — İlk mekteplerin terbiye işlerinde mektep ve aile nintesriki mesaileri meselesi.

10 — Mekteplerin fakir çocuklarına yardım meselesi.

11 — Muallimlerin malumatını artırmak ve mesleki kabiliyetlerini inkişaf ettirmek için tedbirler.

12 — Kazalarda, nahiye ve köylerde kitap, mecmua ve gazete satış tevziini temin ve teshil çareleri.

13 — Okuma odaları.

14 — Ortamekteplerde pansiyonlar.

15 — Köyler de n aarifin neşir ve tamimi.

16 — Münhal muallimlikler.

Bu maddeler gösteriyorki memleket irfan hayatında çok mühim ve şümullü tesirler yapacak kararlar arifesinde bulunuyoruz.

MOSKOVA PEDAUGJİ SERGİSİ

Bu tatilde Moskova'da bir pedagoji sergisi açılacaktır. Sergiye Türkiye Hükûmeti namına Talim, Terbiye azasından Haydar ve Avni B.lerle mecmuamız sahibi ve İzmir

Erkek Muallim mektebi müdürü Hikmet B. iştirâk edeceklerdir. Sergide teşhir edilmek üzere İzmir'den iki sandık talebe elışı gönderilmiştir.

Hoş geldin ...

Yamaçlardan duyuldu sevinci bin bir kuşun!
Bin bir çiçek rengile gönlüme bahar doldu.
Can evimi nurladı bana doğru koşuşun,
Aşkim bugün sevinçten on beşinde kız oldu...

Sılaya dönen yiğit sevinirse bu kadar;
Gözyaşlı yavukluya ancak böyle gelinir..
Gurbetten dönen; yari göksüne böyle basar...
Bir gelinlik kız olsa bu gün böyle sevinir.

Göz aydın, gönül aydın dindi ruhumdan ağrım
Sırma saçlar dolandı dünkü bükük boynuma...
Bin bahar havasıyla doldu, boşaldı bağrım,
Buluttan kanadile kumrum geldi koynuma....

Yamaçlardan duyuldu sevinci bin bir kuşun!,
Bin bir çiçek rengile gönlüme bahar doldu!
Can evimi nurladı bana doğru koşuşun,
Aşkim bugün sevinçten on beşinde kız oldu...

İzmir: Temmuz 1930

Osman oğlu

İTİZAR

Ali Kemâl beyin (termân kollektiv zekâ testleri) unvanlı makalesi büyük bir zaruret hasebile gelecek nushamızda ikmâl edilecektir. Muhterem karilerimize arzı itizar eyleriz.

« Fikirler »

neşriyatından

№ 1

Ailede Terbiye

(Yedi yaşına kadar çocukluk)

Ad. Ferriere -- M. Rahmi

Terbiye işlerinin yeni hamlelerinden biri (Ebeveyn-Muallimler Cemiyetleri) dir. Bu cemiyetler, ebeveyn ile muallimlerin müt-tehiden hareketlerine en ziyade yardım edecektir. Belçikalı (Lecensier)nin tetkikine göre çocuk, yüzde doksan yedi ebevey-nin tesiri altındadır. Hal böyle iken Jean Jaques Rousseau: «Ana baba pek çok, fakat mürebbi olanları okadar az ki..» deyerek, vaktile, bu gayri tabîlik üzerine nazarı dikkatı çekmişti. Bu hal, bu gün de böyledir. Aşağıki sayfeler, Cenevre Rousseau Terbiye Enstitüsü Profesörlerinden, geçen sene İzmirimizde terbiye üzerine konferanslar veren, üstadım Ad. Ferriere den alınmıştır.

Muhterem üstadım, bu fikirlerini, oğlu (Claude)ı büyütürken tatbik ettiği gibi, diğer anne ve babaların istifadesi için de bu eseri neşretmiştir. Mektepte ebeveyn içtimalarında da, muallimler verecekleri konferanslar için mehez ittihaz edebilirler.

Ben de kızım Ülkeleri büyütürken, üstadımın bu eserine çok müracaat ettim. Hem başka anne ve babalar hemde zikredilen konferanslar için faydalı olur mülâhasasile eseri dilimize çeviriyorum.

Izmir 12 Haziran 1930

M. Rahmi

YEDİ YAŞINA KADAR İLK ÇOCUKLUK

Çocuk, dünyaya gelmeden, hamil esnasında anne; çocuk bakımı üzerine iyi bir kitap okumuş olmalıdır. Böyle bir eserde o öğrenecektir ki kendine sükûnet, sıhhi ve mukavvi gıda, gönül safası, neş'e lâzımdır. Ancak bu suretledir ki doğacak çocuk, gürbüz olabilir.

Çocuğun ilk günlerinin gürbüzlüğü, (hayata gürbüz giriş) pek mühimdir. Bu, hayvanlarda da nebatlarda da böyledir. İlk günlerde gürbüzlük, ve sıhhi iyi âdetler almak, hayatta muvafakiyet için şimdiden büyük talie namzet olmak demektir.

Hayata başlarken hastalıklı başlamak, sütsüz kalmak, bağırsak hastalıklarına yakalanmak, uyku zamanlarında bilhassa gice uyumamak; uzun zaman veyahut bütün ömür boyunca sıhhi hayat görmemeğe sebep olur.

Bazen çocuk, altı veyahut sekiz aylığa doğru kaybolan zamanı birden elde eder. Bazen elde edemez; o zaman bütün hayatı, mariz geçebilir: Çocuklukta zaiftir, Mektepte derslerde geridir. Gençlikte veya büyüyünce hayatın güçlükleri ile mücadele edemez. Binaenaleyhe ilk hayata başlangıç, pek mühimdir.

Ben burada (çocuk bakımı)ndan bahsetmeyeceğim. Yalnız annelerin elinde bu mevzua dair bir kitap bulunmasını tavsiye edeceğim. Çünkü çocuğun ilk aylarının gürbüzlüğü ile: yalnız onun şimdiki ve müstakbel sıhhati değil, ruhi ve ahlâki inkişaf meselesi de alâkadardır. Şükran şayandır ki eskisine nispetle bu bapta bugün daha iyi çalışılmaktadır. [Bizde himayeî etfalın çocuk bakımı üzerine olan neşriyatını, başta üstat Besim Ömer Paşa olduğu halde diğer bir kaç doktorumuzun eserlerini şükranla karşılıyoruz.]

İntizam, temizlik, temiz hava, çok uyku, anne sütü, tartmaktan istifade, hastalığa düşmeden koruyabilme bütün bunlar o eserlerde pek iyi anlaşılmıştır...

Bu neşriyatın en güzeli; Amerikadan gelen (isteriz) bayraklarıdır: Bir levhada çocuklar, ellerinde bayraklar taşıyor. Bay-

raklar üstünde şunlar yazılı: Mahir ebe kadın isteriz, anne sütü isteriz, tek başımıza uyumak isteriz, ıslanmamış yatak isteriz, sineklerden muhafaza olunmak isteriz, hava ve güneş isteriz. En mühimmiye şu: rahat brakılmak isteriz. En iyi fikirlerin bu kadar cazibeli arz edilebildiğini pek az gördüm.

Çocuk bakımı kitaplarında ahlâk terbiyesinden az bahsediliyor.

— Henüz ahlâk terbiyesi çağı değil de ondan mı deyeceksiniz?

— Aldanmıyorsunuz. Ahlâk terbiyesi, beşikten itibaren. Çünkü itiyatların teşekkülü beşikten başlıyor.

Bazı ana babalar, çok yumuşak, bazıları da pek sert ve kat'i hareket ederler.

Evvelkiler, müdafaasız yavruları için fazla merhametlidirler. Şefkatleriyle çocuğu bozarlar, çocuk, ağlayınca, gice olsun gündüz olsun, kucaklarına alırlar. Böylelikle çocuğu, her dediğini yaptırarak küçük bir müstebit yaparlar. Bir müddet sonra ıslah edeyim diseler, küçüğün ağlamaları, diş gıcırtiları kıyameti koparır. Eğer daha evvel, ana baba biraz serbestçe ve kat'ice hareket edeydiler şimdi böyle olmazdı.

Bazı ana babalarda, filân prensiplere göre hareket edeceğiz, diyerek çocuktan beklenilemeyecek şeyi isterler. Tabiata zıt hareket ederler. Halbuki tabiatın da mütenevvi ihtiyaçları var, oda mülâyimet, maharet ve (yerine göre) hareket istiyor. Çocuğu uzun zaman ağlamasına, terk etmek, niçin ağladığını, bir acısı mı var ne var tetkik etmemek öyle bir zulümdür ki bu bahalıya mal olabilir. Bunu tetkik etmek ile fenalığın azmasına, ilerilemesine mani olunur.

Diğer bazı ana babalarda vardır ki ne çok yumuşak, ne pek serttirler, fakat nasıl hareket edeceklerini bilmezler. Bebeklerini, oyuncak gibi tutarlar; eğlenirler; havaya kalkıtırlar; gevezelik ederler; her gelene, gülüver bakalım derler. Böyle hareket edilince az zaman içinde çocuk, budala veya deli olmazsa bin şükür.

Bebegin terbiyesinde esas: intizamdır. Yemeğini her gün aynı saatte vermeli. Banyosunu aynı zaman ve aynı mekânda yapmalı; sabunu muayyen bir tarzda her zaman aynı suretle sürmeli. Eğer bu intizam bozulursa, çocuk o zaman ağlamakla protestoya başlar.

Çocukta intizam, zevkini yıkmaktan sakınınız. Çünkü terbiyede can noktası, intizamdır. Eğer çocuğa, intizam iliyadı veribilirseniz ona bilâhare: «A, ona çocuklar dokunmaz!» gibi daha mufassal şeyleri kavratmakta hiç zahmet çekmezsiniz. Çocuk, o zaman, ebeveynine ait şeylere hürmet eder. Ebeveyninin istirahatına da hürmet eder.

Bununla beraber; öyle yapma, böyle yapma, gibi emirleri çoğaltmakta suistimal etmemelidir. Böyle yapmaktan ise çocuğa «gâi, seninle şunu yapalım. Daha iyi» deyerek entresini başka şey üzerine çevirmek daha muvafıktır. Halı, vazo, fotoğraflar, ve sair ile dolu olan evlerimizde bu çevirme işini yapabilmek güç olduğundan, çocuklara mahsus ayrı oda olmak pek eyidir. Bu oda çocuğun oyuncaklarla doludur ve neyi isterse dokunabilir. Eğer bir çocuk odası ayıramazsanız, bulunduğunuz odada, çocuğun dokunmasını istemediğiniz şeyleri, çocuğun irişeceği yerde bırakmayınız. ve aynı zamanda, dokunmasını istemediğiniz şeyler hakkında da: «A, ona çocuklar dokunmaz» diyerek çocuğa bu fikri vermeğe çalışınız ve bunda sebat ediniz. Burada tedrip yani hayvan terbiyesi usulü işe yarar.

Hayvan terbiyesi usulü sözü sizi korkutmasın. Bir hayvanda: Kamçısız, ve şekersiz; sadece kat'i ve sebatlı bir irade ile; bir hamlede az şey istemek ve fakat bunu kat'i surette istemek ile terbiye edilebilir. Bir şeyi bir kerre müsaade eden bir kere meneden bir hayvan öğreticisi yoktur. Çocuğun terbiyesini en ziyade bozan şey: Terbiye eden kimselerin kaprisleri, bir şeyi şimdi müsaade, birazdan menetmeleridir.

Binaenaleyhe terbiyede: Emirleriniz kısa ve kat'i olsun. Anlayabileceği bir tarzda söyleyin. Tekrarlara lüzum yoktur. Emirlerin sebeplerini iki kelime ile izah edebilirsiniz çocuk, gönül arzusuyla itaat eder. Şüphesiz ki bu sebepleri kavrayabilecek yerlerde söylersiniz. Hiç münakaşaya girmeyiniz Çünkü münakaşa; başka fikirler, itaatsızlık, ve suret asme ve neşesizlik tevliit eder. Eyi tedripçi: Hadiseye doğruca giden, bir hamlede az isteyen ve fakat taleplerinde sona kadar giden insandır.

Mamafihe bir hayvanı terbiye etmek ile bir çocuğu terbiye etmek arasında büyük fark vardır. (*)

(*) Hachet - Souplet: «De l'animal à l'enfant» kitabına müracaat

Hayvandan yalnız bir şey istenir: İtaat

Çocuktan, itaatla beraber, bir şey daha istenir: Teşebbüs

Çocuğun teşebbüs kabiliyetini inkişaf ettirmek için çare ise: Çocuğu mümkün olduğu kadar hür faaliyet içinde kendi kendine bırakmaktır. Oyunlarını ve meşguliyetlerini seçmekte çocuk, hür bırakılmalıdır. Kendisine ve başkasına zararlı olmıyan her şeyi yapmakta çocuk, serbest olmalıdır. Hürriyet içinde hareketine müsaade edilen bir çocuk, itaat etmesi hakikaten lâzım olan anlarda daha kolay ve çabuk itaat edebilir.

Kezalik büyüdükçe yapacağı şeylerde meselâ yürümek, kendisi yemek ve sairede kendi kendine brakılması, zorlanmaması lâzımdır. Bütün bunlarda şu iki şeyden çekinmek lâzımdır: (1) Vaktından evvel bir şey öğretmeğe kalkışmamak. (2) kendi tecrübelerinden istifade fırsatını hiç kaçırtmamak. Çocuğun kendisine bir şey yaptırmamak, çocuğa fazla hizmet etmek, her hanki bir işin a'tından, kimsenin yardımı olmaksızın, tek başına kalka bilmek kudretinden mahrum brakmak demektir.

Eyi itiyatlar edinme esasına müstenit, (kendi kendini tedricen terbiye), işin temel taşıdır. Çok sabır ister. Aynı zamanda devam ve sebat ta ister. Çocuğu, haricin tesirinden; çocuğu bozan ve kendi kaprislerini çocuğa da veren ninelerin ihtiyar teyze ve halaların, ve çocuğa haşın veya oyuncak muamelesi eden yordamsız hizmetcilerin tesirinden korumalıdır. Bilhassa anne ile baba arasındaki ihtilâfı hiç sezmemelidir. Bu hususta bebek pek hassastır. Bunu hayrete şayan derecede sür'atla anlar, ve bundan istifadeye kalkar. Annesi menedince, gidip, masumane babasından ister veyahut aksine..

İşte böylece çocuk, yavaş yavaş annenin visayetinden kurtularak başlı başına bir varlık olmağa; ve (büyük insan) olunca kendinde görülecek karakter teressüm etmeğe başlar. İşte bu zaman, doğmak üzere olan bu karaktere bir istikamet vermek zamanıdır. ve illâ hiç bir zaman verilemez. Çocuğun bilâhare olacak bütün tekâmülü: 3-6 yaş arasındaki devreye tabidir. Çocuğun itaat etmeyi öğrenme, eyi itiyatlar edinme çağındadır ki ebeveynin muallimlik vazifeside başlıyor. Muallimlik tabirinde anlaşılm: Bu çağda, malûmat henüz bir oyun demektir. Muallimlik ise onunla oynamak demektir. Fakat

oyunarak ne güzel şeyler öğrenilebilir! Bu çağda oyun bir iş, iş ise oyundur: Oyun ve iş ikisi bir olup küçük çocuğun faaliyeti demektir.

Şu üç noktayı tetkik edelim: Fenalıkla mücadele, eyliği yaratmak, çocukla faaliyette bulunmak.

1 — En vasi hürriyet ile en kat'i itaat birleşecektir. İlk yaşlarında intizam içinde yaşamış olan bir çocuk, itaat etmeği tabii bulur; sıhhatli ve ebeveynine merbut çocuk için itaat tabii bir şeydir. Bunun içindir ki çocuğun sıhhatına itinaya devam ediniz. Elde etmek istediğiniz her şeyin, ilk şartı budur. Küçük çocuğunuza sade, ve hatta biraz iptidai bir hayat yaşatınız. Yatak pek yumuşak olmasın; gıda, besleyici ve sade olsun, hazım cihazını yormasın elbiseleri yumuşak ve fakat sağlam kumaştan olsun, ve istediği gibi hareketine mani olmasın. Açık havada yaşamak, faal hayat zevkini veriniz. ve açık hava ve faal hayattan kendinizin de büyük bir haz ve zevk duyduğunuzu söyleyin. Başkalarının yardımından çocuğu kurtarın; mümkün olduğu kadar bir işin altından tek başına çıkmağa alıştırsın, bu suretledir ki cümle asabiye müvazenesini temin edecek sıhhatin, ve neşeli hayatın temelini atmış olursunuz.

Bununla beraber (sade hayat) demek, ihtiyatsız hareket demek değildir. sade hayat diye küçük çocuklara (Ispartalı terbiyesi) yani mukavemet edemeyeceği güçlüklerle, mahrumiyetlere tahammül ettirmek doğru değildir. Fakat ebeveynin düştüğü en çok hata, hasta olmasın diye, pek nazik alıştırmaktır. nezle Bronşit, küçük, büyük hastalıklara en ziyade düşen: Nazik alıştırılmış çocuklar oluyor. Bunun içindir ki çocukları kuvvetli ve mütehammil yetiştirmelidir. Biraz hasta olunca çocuklar, filhakika, itina ediliyor. Amma sıhhatli zamanlarında, daha mukavim ve sağlam yapmak fikri, onda dokuz unutuluyor. Halbuki bu suretle hareket edilince çocuklara ne büyük eylik edilmiş olur.

Sıhhatta olan bir çocuk - fevkalâde tedbirler almağa hacet brakmaksızın- itaat eder. Büyük kalpli, İsveçli (Ellen Key) (çocuk asrı) adındaki, cazibeli ve mütazat fikirleri havi kitabında (Haşmetli çocuk)u kâinatın merkezi addile ona mutlak hürmeti

tavsiye eyler. Çocuğun hürriyetine bu kadar kıymet veren bu kadın bile: «Yedi yaşına kadar çocuk, hiç itirazsız mutlak surette itaat etmeli öğrenmelidir) deyior»

Fakat bu fikir, izaha mühtaçtır. Bu b yük kadının sözü: dediği üstünde ısrar edici tabiatla olan çocukları esir yapmak demek değildir.

Birinci ihtar: Çocuktan, kendi menfaat ve eyliğine ait şeylerden başka bir şey istememelidir. Bu, pek aşıkâr gibi görünüyor. Bununla beraber bir çok ebeveyn, bu hakikatı hiç bilmeyor gibi hareket etmektedirler. Bazen çocuğun menfaat ve eyliği, kendi şahsiyetinin ilerisine geçebilir: Başkasına hürmet etmeği, ebeveyninin istirahat zamanlarını bulandırmamağı öğretmek çocuğun malik olmak mecburiyetinde olduğu faziletlerdendir. Çocuğa küçükten: beklemeği, bağırıp çağırarak istememeği öğretmelidir. Bununla beraber istediği şeyler makul ise o vakit ta beyhude yere bekletmeksizin heman vermelidir.

İkincisi: Çocuktan yapabileceği şeyi istemelidir. Ondan kuvvetinin fevkinde bir şey istememelidir. Buda aşıkâr gibi görünüyor amma değil. Çünkü çocukta yalnız beden olmayup ruh da var. Bedeni kuvvet noktai nazarından mümkün olan bazı şeyler, pisikoloji bakımından gayri mümkün olabilir. Yorgun ve bezgin bir insandan kat'i ve tam fikri bir ceht istemek, ondan yapamıyacağı bir şey istemektir. Binaenaleyh küçük çocuktan ancak yapabileceğini tahmin ettiğiniz şeyleri isteyiniz. Busurettedir ki (surat asıklığı)ile, kavga ile neticelenen kat'i red, sert söz, ceza, isyan, intikam hissi arasındaki bir çok fenalıklardan çocuğu kurtarabilirsiniz. Bütün bu fenalıklar, fena muamele ve idare edilen çocukta mekanı bir haldedir.

Üçüncü nokta: Emirleriniz vasi ve kat'i olsun. Fakat haşin, kırıcı, askervari olmasın. Emir vermek için kaşları çatmak, veya yüksek perdeden söylemek lâzım gelmez, Güler yüzle emretmek daha hoş değilmi? (Emretmek) isteyerek yapacağı ve sizin kendisinden beklediğiniz şeyi çocuğa telkin etmek mahiyetinde ve bir göz işareti kabilinden olmalıdır. Buna ilk hamlede muvaffak olunamaz. Fakat yordamlı hareket edilirse vasıl olunur.

İtaat meselesine dair son ihtar: Sebebini anlayamıyacağı

şeylere dair olunca çocuktan böyle, mümkün olduğu kadar az şey isteyiniz. Verdiğiniz emri, istediğiniz şeyi izah ediniz. İzah etmek, muhakeme etmek demek değildir. Bununla beraber çocuğun değerli bir muhakeme ve ispatı huzurunda, boyun eğiniz. Böyle bir hal vukuunda kararınızı değiştirmek, sizin haysiyet ve nüfuzunuzu kırar sanmayınız,

Eğer bu tavsiyeleri tutarsanız, çocuklarınız, küçükten itaat etmeyi öğrenir. İtaat etmezlerse sebebini arayınız; ekseriya maddi bir sebep bulursunuz: inkibaz, odadaki havanın temiz olmaması, âsâbı tahrik eden fazla hararet gibi.

Çocuk itaatsızlık edince ona ehliyetsiz bir hakim gibi değil, sabırlı bir doktor gibi muamele ediniz. Küçük, bunu anlar. Eğer zahiren maddi bir sebep olmadığı halde itaatsızlık devam ederse o vakit manevi sebep arayınız. Hayret ve teessürünüzü söyleyiniz. Küçük âsının hüsnü niyetine müracaat ediniz. Yene itaat etmezse; meselâ her hanki bir şeyden mahrumiyet cezasından bahsedip, yine olmazsa cezayı gürültüsüzce fakat katiyet ve teessür ile tatbik ediniz. İtaatsızlığın bundan sonrada devam etmesi nadirdir. Er veya geç ceza vermenizin sebebini açıkça izah etmek fırsatı düşecektir. Sık sık ve gelip geçici buhranlar şeklinde ise bu küçük dimağ, sükûnet zamanında anlayacaktır ki verilen ceza haklıdır. Böyle vaziyet karşısında merhametli hareket ederek onun doğru hareket etmemesini affederseniz pek yanlış harekette bulunmuş olursunuz. Sizin kâh af edip kâh ceza vermenizi çocuk hiç doğru bulmaz. ve çocuk nezdinde nüfuzunuz kırılır.

Ceza vermek lâzım gelince, hiç tereddüt etmeyüp hiddetsiz, tahkirsiz tatbik etmelidir. Ve bundan müteessir olduğunuzu göstermelisiniz. Gerek kendi vaktınızı gerek çocuğun vaktını -mazi üzerine değil- istikbale dikmelisiniz. Çünkü ceza dünü tamir etmek için değil, yarının işini tamire muhtaç olmayacak bir surette hazırlamak içindir. Fransız şair- filozofu (Jan Mari Guiyo) nun dediği veçhile tahlili dikkat, hissiyatı öldürür. İstikbaldeki iş üzerine bir huzme şeklinde düşünceyi temerküz ettiren terkihi dik at ise hissiyatı, bilâkis, kuvvetlendirir.

Fakat evveleminde en ziyade dikkat edilecek şey: Çocuğu ceza verecek itaatsızlık ve inatçılık edecek vaziyete düşürme-

mektir. Kendisine sahip olamayau, başkalarını veya ebeveynini taciz eden çocuk, kelimenin ahlâki manasile şayanı mücazat değildir. Bu halı şayanı mücazat telekki etmek; günah olmıyan yerde günah fikrini tevlit etmek ve ona günah mefhumunu telkin etmek olur. Bundan sakınınız. gürültüsünden dolayı çocuğa ceza vermeyiniz. Usulce kolundan tutup, uzak, ayrı bir yere oturdunuz ve ona biraz acıyınız bile... Çünkü henüz pek küçüktür, (uslu) olmağı bilememiştir. Büyüdüğü vakit bilir.

Elinde büyük bir değnek ile oynayan dört yaşında bir çocuğa büyük annesi, tehlikeyi anlatmıştı. Çocuk, (anladım) dedi... Bununla şunu demek isteyordu: Emin ol!.. büyük anne; alâkane hareket edeceğim.

* *

2- İkinci noktaya geliyorum: Fenalıktan korumak kâfi değildir. Eylik yaratmak daha mühimdir. İtaat, iki gaye istihdaf etmelidir. Eğer çocuğu fenalıktan çeviriyorsa, diğer bütün her şeyin kendisi üstüne istinat edeceği, eyi itiyatlar kazanmasına hizmet eder.

Bunda çok sabır ve sebat lâzımdır. Bir hamlede çok şey istemeyiniz, Güçlükleri' derece derece sıralamağı biliniz. Bir latin darbı mesli: «Yavaş yavaş acele et!.. - Festinn lenti » dir. «Her günün zahmeti, kendisine yeter» derler Düşünceli bir irade kontrolu altında yeni bir işe alışmak için, pek sade de olsa, hiç olmazsa üç dörtgün lâzımdır. Zira dimağın hüceyreleri ve elyafı; bir kayıt, bir tefrik ve huzme yapma mecburiyetindedir. Taki bu suretle teşekkül eden şebeke, eski itiyada düşmek temayülüne karşı mukavemet edebilsin. ve yeni itiyat, eskisi yerine kaim olabilsin.

Sofrada dik durmak, kaşığı eyi tutmak, ayak kaplarının ipini kendi bağlamak ve saire gibi yeni işler ve itiyatlar eide ederken üç dört gün kuvvetini bunlar üstüne temerküz ettirmek lâzımdır deyorsam, bu, o günlerin, ankariye günü gibi olmasını icap ettirmez. Bu işlere güler yüzle girişmelidir. Dikkatsizlikle eski itiyada düşmekte vaki olabilir: İlk gün yirmi defa, irtesi gün on defa daha sonra iki üç defa... Nihayet yorgunluk veya dalgınlık ile, bir defa filân eski itiyada düşülür.

Bu rejime alışmış çocuk, iyi ve çabuk yapmağa haristir. Ondan ilk evvel işini iyi yapmasını isteyin, ve iyi yapmak şartıdır ki çabuk yapmasına mücade edin. Kumanda ile sıçranan bazı oyunlar, çocuğa, tereddütsüz ve çabucak itaat etmeği öğrenmek için iyi mümareseler teşkil eder. Fakat bunun için, çocuğun etrafındaki büyük insanlar (seri karar) vermelerinde misal olmalıdırlar. En sari şey müteredit insanların tereddütleridir.

*
* *

3—Yukarıda dedik ki 3 ile 6 yaş arasında çocuk, oynayarak çok şeyler öğrenmelidir. Binaenaleyh ebeveynin bazen çocukla oynamayı bilmeleri lâzımdır. Bundan çocuk pek memnun olur, ve size şükranını, gösterdiği bu büyük memnuniyet ile eda eder, Siz çocukla oynarsanız, oda kendinden isteyeceğiniz -belki hoşuna gitmeyen- şeyleri yapar.

Küçüklerle oynayabileceğini türlü türlü oyunlar vardır. Bunlar içinde: Her şeyi yerli yerine koymak, toz almak, mobileleri temizlemek, mutbahta yardım etmek te vardır. Cazibeli bir şekilde arzetmeği bilerseniz, küçükler bu nevi oyunları pek severler. Bunun için ebeveynin, çocuk yanında, bu işleri pek sevdiklerini söylemeleri kâfidir.

Mini mini anne, mini mini baba oyunu da eyidir. Bu bapta bebek oyunları pek muvafıktır. Fakat mümkün ise bebek yerine kedi, köpek, tavşan çocuğu daha çok memnun eder. Bir çok güçlüklerden ve beceriksizliklerden sonra hayvancığa karşı adaletle hareket etmeği, hayvanı kendi özü için değil, hayvana eyilik için sevmeyi öğrenir.

Çocukla başka bir oyunda ona hikâyeler söylemektir. O, bunu pek sever. Bu bapta çocuğun hareketlerinin aynası olacak sun'i hikâyeler uydurmağa lüzum yok. Gününün muhtelif faaliyetlerini saymak kâfidir: Kalkmak, yıkanmak, gezmek, yemek, oyunlar. Bir evin nasıl yapıldığını, tohumun nasıl ekildiğini, ekmeğin nasıl yapıldığını hikâye edin. Birer büyük ahlâki hakikat ve ruhi şeniyet olan, sun'i hale ile örtülü, masal tadını almağa başladığı güne kadar, bir takım işleri sayup hikâye etmek kâfidir. ve bunlar hoşuna gider. Resimli, bilhassa hayvan

resimli kitaplar, evcikler yapmak, çiçeklere bakmak, yaptığı ve gördüğü şeyleri hikâye etmek: İşte çocuğun sevdiği şeyler... Şu şartla ki bunları yapmağa çocuk mecbur edilmemeli; bunlar birer ders gibi olmamalı. [Montesori, Dekroli, Cinevrede mad-mazel Odemar, İafandel malzeme ve oyuncakları hep hür oyun, ve yenilecek müşkülât esasına müstenittir.]

Bu çağ, bilirsiniz ki, (nasıl?) yaşına takaddüm eden (niçin) diye sorgu çağıdır. Bir çok ebeveyn bu sorguları angarya gibi adde-derek bu en mühim devirden istifade edemezler. Bu çağ; küçük bir zekâyı beşerin hayata karşı uyanmasıdır.

Bu doymaz tecessüsten pek mühim istifade yolu vardır. Sizde ona sorun: - Bu neden böyle? Onunla bu arasında ne fark var?

Bu gibi suallerden çok memnun olur ve bu suretle siz çocuğu düşünmeğe, kendi kendine sualler sormağa, mukayeseler yapmağa ve neticeler çıkarmağa sevketmiş olursunuz. Verdiği cevapla dan bazen hayrete düştüğünüz olur. Çünkü hakikaten o cevabı, o yaşta beklemeyorsunuzdur. Eğer insaniyet, çocuklar kadar sade, çocuklar kadar mantıki kalmağı bilmiş olsaydı, ne dev gibi toplar icadına, ne de diplomatlara ihtiyaç olurdu.

Bu oyunlar, çocukların meserretini temin etmek gayesiledir. Bu, bana (Anatol France)ın «Petit Pierre» kitabından şu ibareyi hatırlattı: Akıllı bir anne çocuk için ayırdığı bir kutunun içine yaldızlı düğmeler, kordelâlar, kumaş parçaları... kor. Çocuk bunlarla oynar.

Tavsiyeye şayan diğer bir oyun da (ziyaret oyunu)dır. Çocuk meselâ ekmekçi, sütçü, yapıcı, doktor, köylü, tulumacı, sokak süpürgecisi, sokak fenerlerini yakıcı olur. Kız ise bebeklerinin annesi, bir hanım efendi yanında aşçı, hastanede hemşire, çocuk yuvası müdürü, postada memur, mazada satıcı, veya çamaşırcı olur.

Siz girersiniz selamlarsınız. Aileden her birinin keyiflerinin nasıl olduğunu, çocukların uslu olup olmadıklarını sorarsınız. İşler nasıl, alış verişler iyi mi, günü nasıl geçiyor, müşteriler kimler, haftanın tatil gününü nasıl geçiriyor, evde çiçekler ve kuşlar nasıl.... Hasılı tıpkı büyük insanla görüşür gibi

görüşür ve bunları sorarsınız.«Yene görüşelim, hoşca kalın!..»deye elini sıkarak, dönersiniz.

Bütün bunları alâkadar bir insan sıfatile görmek, böyle mütenevvi iş insanlarının endişelerini duya bilmek, onların derisi içine girebilmek ne güzel eşya ve hatta hayat dersidir.

Büluğ gelince, bunlar yerine, sentezler icadı, komediler, tarihi veya başka içtimai muhitlere mensup kimsele.i taklit etme kaim olur.

Komediler, dimağın tek başına kavrayamayacağı bir çok içtimai ve ahlaki şeniyetler üstüne parmağını bastırır. Komedide kıyafetler mühim rol oynar.

Oynanan veya işidilen ve görülen komediler, iki tarafı keser bir bıçak gibidir. Eyi olunca fevkalâde faydalıdır. Fena ise pek tahripkâr tesirler yapar: Sinemayı düşündük.

Şehirlerdeki ebeveyn!.. Çocuklarınızın tenkit kudretini küçükten uyandırmaya çalışın. Çünkü atide sinemaya götürmek mecburiyetinde kaldığınız zaman, faydalı bir film yanında, her gün olduğu gibi budalacasına filimler de seyredilecek.. Hürmete lâyık şey karşısında hürmetinizden, budalaca ve hayvancasına olan film karşısında nefreti amiz tenkidinizden çocuk mühim ders alır.

Sehevi filimler önünde - böyle filimlere götürmeyin. Fakat ansızın öyle bir film karşısında da kalabilirsiniz- kalırsanız, yarım sesle, basitçe çocuğa izah edin. Sizin bu basit izahatınız, filimin zehirli tesirinden çocuğu koruyabilir. Sinemada ve çıktıktan sonra izah ve tenkidinizle yalnız vaziyeti kurtarmakla kalmayup, çocuğun hüküm ve tenkit kabiliyetini de inkişaf ettirmiş olursunuz, sizin sayenizde çocuk; eşyanın kıymetini, eyi ve kötünün kıymetlerini takdir etmeği öğrenmiş olur.

Hiç bir suretle fenalığın tesiri altında kalmaksızın fenalığı cepheden görmeği de öğrenir. Sanki fenalığa karşı maafiyet kespedir.

Biraz sadetten çıktım sanırım. Çünkü 6 yaşındaki çocuk, henüz sinemaya gitmez. Fakat madam ki sahne ve sahnenin oynadığı roldan bahsettim; bazı ebeveynin pek farkına varama-

arak yaptıkları şu hatadan çekinme'lerini de söyleyeyim: «Bizim küçük doktor olacak. - Benimki büyük babası gibi noter olacak-ben çiğci yapacağım; hayvan beslemekte çok kâr var!»

Çocukların yanında bu gibi konuşmalar, yalnız ahmakçasına değil. Fakat canıyanedir de... Çocuğu küçük yaşında belki hiç istidadı olmadığı bir işe imale ve tevcih etmek, tabiatının derin kuvvetlerine karşı zıt gitmek hayatını mahvetmek demektir. Bu mülâhazayı: «Çocuğunu filân artist gibi yapacağım veya her hangi bir romandaki kahraman çapında filân gibi yapacağım» diyenler içinde serdedirim.

Tasavvur edilen ideal, yüksek ve asil olabilir, bunu münakaşa etmeyorum. Bu ideal, çocuğun değil ise, tabiatı buna müsait değil ise hiçte benimsemez. Çocukları, kendi çağlarını yaşatalım, ve kendi fitretlerinde meknüz olan hasletlerin tekâmülünü serbest brakalım.

İdeal : Şahsın (en eyi ene) sini hareket mebdei ittihaz eden (hayat hatları) nın temadisi olmalıdır Vernik gibi çatlayan, siliniveren ve aslını boğan harici bir şey olmamalıdır.

(SON)

Muharririn «Ailede Terbiye» unvanlı eserlerinden neşredilecek olanlar:

7 Yaşından 12 yaşına kadar çocukluk

12 Yaşından sonra çocukluk

